

ACTA HISTORICA
M E D I C I N A E
P H A R M A C I A E
V E T E R I N A E

ČASOPIS

JUGOSLOVENSKOG DRUŠTVA
ZA ISTORIJU MEDICINE, FARMACIJE I VETERINARSTVA

PREDNACRT USTAVA I ULOGA
JUGOSLOVENSKOG DRUŠTVA ZA ISTORIJU
MEDICINE, FARMACIJE I VETERINARSTVA

Vasa BUTOZAN

GRAĐANI SOCIJALISTIČKE JUGOSLAVIJE POKAZUJU IZVANREDNO veliko interesovanje i aktivno učestvuju u diskusijama koje se vode o Prednacrtu ustava, svesni toga da će novi Ustav garantovati i obezbediti pravo i obaveze kao i svestrani slobodni razvitak čoveka i to radnog čoveka kao proizvođača, stvaraoca i upravljača.

Kroz revoluciju i socijalističku izgradnju naš radni čovek nije postao objekt društvenih kretanja kako ga tretiraju ustavi kapitalističkih i nekih drugih zemalja, prema kojima je građanin samo pasivni posmatrač određene politike. Nasuprot ovakvom tretiranju građanina kao podanika, naš Prednacrt novog ustava radnom čoveku garantuje i obezbeđuje istaknutu ulogu kao subjektu društvenih kretanja, jer je on aktivni graditelj socijalističkih odnosa i novih društvenih normi u našoj zemlji. Stoga se kao osnovna nit kroz Prednacrt provlači baš ta stvaralačka i aktivna uloga radnog čoveka, jer on sa svog radnog mesta upravlja i odlučuje o javnim poslovima a svojim učešćem u planiranju, u raspodeli nacionalnog i ličnog dohotka, u rešavanju problema iz oblasti obrazovanja, školstva i zdravstvene zaštite utiče na celokupno društveno kretanje i dalji razvitak. Istovremeno, u uslovima oslobođenja rada od eksploatacije, društvena svojina nad sredstvima za proizvodnju kao i radničko i društveno samoupravljanje — obezbeđuju uslove i stvaraju solidnu bazu za svestrani lični razvitak svakog člana naše zajednice.

Društveno uređenje i socijalistički društveni odnosi, koje normira Prednacrt, usloviće da rad odnosno njegovi rezultati služe prvenstveno zajedničkim i ličnim potrebama onih koji privređuju odnosno stvaraju. Stoga je i razumljivo da je rad osnova i merilo materijalnog i socijalnog položaja svakog čoveka u društvu bez ikakvih privilegija, nasilja i samovolje bilo koje vrste. Društvo prema tome počiva na zajedničkom radu, na podeli društvenog rada, što sve treba da omogući i obezbedi zadovoljenje svih potreba proizvođača. Samo će tako društvo moći da predstavlja slobodnu zajednicu udruženih ljudi koji sami odlučuju o svom radu, o zajedničkom životu i napretku kao što je to već praksa u našoj zemlji pokazala.

Prema načelima novog Ustava, svaki jugoslovenski građanin — neposredno ili preko društveno-političkih, stručnih i masovnih organizacija, kao i preko organa društvenog i radničkog samoupravljanja — pokretač je i nosilac celokupne političke i društvene aktivnosti. Kao takav, s pravom kontroliše rad svih organa vlasti, privrednih i ostalih organizacija pa i svakog pojedinca koji vrši bilo kakvu javnu funkciju.

U Prednacrta ustava posebno je istaknuto da neprikosnovenu osnovu položaja i uloge čoveka čini »samoupravljanje u radnoj organizaciji i socijalističkoj opštini, i demokratsko udruživanje njihovih samoupravnih organizacija i organa radi što neposrednijeg odlučivanja o zajedničkom radu i zadovoljavanju ličnih i zajedničkih potreba kao i radi usklađivanja pojedinačnih i opštih interesa«. Na osnovu ovog načela, radne organizacije su osnovne samoupravne ćelije društvene proizvodnje, kojima upravljaju u njima aktivni proizvođači.

Ako hoćemo da sagledamo suštinu novog Ustava, potrebno je da se podsetimo reči druga Tita koje glase: »Ustav treba da bude što je moguće više približen narodu. Njegov osnovni element je čovek — proizvođač, seljak, radnik ili drugi građanin. Sva prava i dužnosti građana utvrđuju se u Ustavu i time se sprečava odvojenost države i njenih institucija od naroda«. Prema tome, Prednacrt svojim načelima određuje naš svakidašnji život, borbu, uspehe i dostignuća, kao i pravac našeg kretanja.

Ustav besumnje predstavlja osnovni zakon i okvir društvene izgradnje i delovanja u cilju ostvarivanja najpravednijih težnji socijalističkog društva. Naša društvena zajednica je, kao što smo već istakli, slobodna zajednica proizvođača a društveno samoupravljanje je osnova na kojoj počiva celokupno društveno-političko uređenje Jugoslavije. Sve ovo omogućuje uspostavljanje još čvršćih i širih, svestranih i ravnopravnih odnosa među građanima, jer jedino takvi odnosi i mogu da pruže garanciju da će materijalna i moralna zainteresovanost svakog pojedinca da odlučuje i upravlja, da će radničko i društveno upravljanje doći do punog izražaja. Na taj način se u socijalističkoj praksi naše zemlje oživotvoruju genijalne misli Marksa, Engelsa i Lenjina kroz naš novi Ustav, i kao takav on predstavlja doprinos socijalističkom razvitku u svetu.

U opštenarodnoj diskusiji o Prednacrta ustava živo su i svestrano učestvovali i članovi našeg Društva. Kao opšti zaključak možemo da istaknemo njihovo veliko interesovanje i jednodušno prihvatanje kako načelnih tako i normativnih odredaba Prednacrta. Po socijalističkim načelima i postavkama, — kako su u diskusiji istakli članovi Jugoslovenskog društva za istoriju medicine, farmacije i veterinarstva — novi Ustav treba ne samo da stvori najpovoljnije uslove za intenzivan razvitak proizvodnih snaga, povećanje produktivnosti rada i učvršćenje društvenog i radničkog samoupravljanja, već da, isto tako, umanji i vremenom ukine potrebu za državnim prinudom i da obezbedi uspostavljanje još humanijih i demokratskijih, a to znači, socijalističkih odnosa među radnim ljudima, među građanima naše zemlje.

Smatramo da je potrebno da se osvrnemo na još neka načela Prednacrta ustava koja su od neposrednog uticaja na budući rad i razvitak našeg Društva.

Reč je, naravno, o onim odredbama koje tretiraju pitanja iz oblasti naučnog stvaralaštva. Prema tim odredbama naučno i umetničko stvaranje u našoj zemlji je slobodno, a stvaraoци naučnih i umetničkih vrednota i pronalazači uživaju moralna i materijalna prava nad svojim tvorevinama. Obim i vek trajanja tih prava određuju se saveznim propisima.

Za naučne radnike je, isto tako, od posebnog interesa dalja razrada pomenutih načela u prednacrta ustava republika, s obzirom da je Prednacrt posvetio naročitu pažnju pitanju učešća zajednice u unapređivanju naučnog rada. Zajednica će, dakle, preko društveno-političkih organizacija, radnih i drugih samoupravnih organa i organizacija, aktivno pomagati i unapređivati naučni rad, osnivanje i razvitak naučno-istraživačkih institucija, i rad na obrazovanju naučnih kadrova. Nadalje,

društvena zajednica je onaj faktor koji treba da osigura uslove za neometan i svestran napredak naučne misli, dok će se finansijska sredstva za naučnu delatnost ostvarivati iz društvenih fondova, iz fondova privrednih i ostalih radnih organizacija, ili, pak, putem naplate za usluge i radove koje naučne ustanove obavljaju za račun drugih pravnih lica.

Kao što vidimo, naučni i istraživački rad, prema načelima novog Ustava, biće značajna pokretačka sila našeg bržeg privrednog i društvenog razvitka. Zato su u Prednacrta naročito došli do izražaja načela i praksa socijalističke demokratije, koji će obezbediti punu slobodu u naučno-istraživačkom radu. Naravno, mi smo svesni da su naučnim radnicima i istraživačima ovi izuzetno povoljni uslovi za rad obezbedeni i zato, što zajednica od njihovog stvaralačkog i istraživačkog duha i aktivnosti očekuje rezultate koji će ići u zajednički fond napora svih naših radnih ljudi na planu još brže i još uspešnije izgradnje socijalističkog društva.

U diskusiji članovi našeg Društva su izrazili svoje uverenje da će načela novog Ustava obezbeđujući uslove i mogućnosti za slobodno naučno stvaralaštvo, s jedne strane, i propisujući dužnosti i obaveze naučnih radnika prema zajednici, omogućiti još širi i svestraniji polet naučne misli i istraživačkog rada u svim oblastima našeg života a u interesu dalje izgradnje socijalističkih odnosa i borbe za bolji i lepši život svakog građanina socijalističke Jugoslavije.

Treba naročito istaći da je u Prednacrta načelno formulisana i društvena uloga subjektivnih faktora — Saveza komunista Jugoslavije, Socijalističkog saveza radnog naroda, Saveza sindikata Jugoslavije, i drugih društveno-političkih organizacija. Ove organizacije će svojim delovanjem i iskustvom služiti za primer, pomagati i omogućiti pravilno funkcionisanje i razvitak našeg demokratskog sistema.

Rad u društveno-političkim organizacijama kao i pravo slobode udruživanja građana zauzimaju posebno mesto u Prednacrta, za razliku od ustava nekih drugih zemalja koji ovu materiju ne obrađuju. Prema predloženim načelima — od kojih su mnoga već duže vremena sastavni deo našeg svakodnevnog života i prakse — jugoslovenski građanin uživa pravo odlučivanja o svim pitanjima od društvenog i zajedničkog interesa. To svoje pravo on ostvaruje bilo neposrednim učešćem u radu organa vlasti i društvenog samoupravljanja, bilo posredno, preko mesnih zajednica, radnih i drugih samoupravnih organa, društveno-političkih organizacija ili društava stvorenih na osnovu prava slobode udruživanja građana. Na taj način jugoslovenski građanin postaje stvarni pokretač i nosilac celokupne aktivnosti u političkom i društvenom životu svoje zemlje.

Savez komunista Jugoslavije, koji je poveo, organizovao i predvodio naše narode u narodnooslobodilačkoj borbi i socijalističkoj revoluciji, rukovodeća je snaga radničke klase i radnog naroda naše zemlje u daljoj izgradnji socijalizma, u očuvanju i učvršćenju bratstva i jedinstva naših naroda, kao i u uspostavljanju bratskih odnosa i solidarnosti svih radnih ljudi na svetu. Savez komunista je, u uslovima izgradnje socijalističke demokratije i društvenog samoupravljanja, faktor koji idejno pokreće i sumira političku aktivnost naših građana u cilju zaštite i daljeg unapređenja tekovina socijalističke revolucije i socijalističkih društvenih odnosa, a posebno na idejnom uzdizanju socijalističke društvene i demokratske svesti naših radnih ljudi. Ovakva uloga Saveza komunista Jugoslavije našla je svoje mesto u Prednacrta.

U organizacijama Socijalističkog saveza radnog naroda Jugoslavije naši građani ostvaruju svoje pravo na političku inicijativu u svim oblastima života,

pokreću, razmatraju i odlučuju o svim pitanjima od šireg društvenog značaja. U ovim organizacijama građani imaju mogućnosti da ostvare pravo koje im je Ustavom zagantovano, da slobodno iznesu svoja mišljenja i poglede, da ocenjuju rad javnih organa, da zahtevaju i vrše kontrolu naročito u pogledu javnosti i odgovornosti na poslu. Preko organizacija Socijalističkog saveza naš radni čovek se bori za što humanije odnose među ljudima, za odnose duboko prožete socijalističkom etikom i socijalističkom društvenom svešću, i kao takve predstavljaju neprelaznu branu za svaku eventualnu samovolju, zloupotrebe, razne oblike birokratizma, sitno-sopstveničkog anarhizma i ostale negativne pojave. U vezi s tim, u uvodnom delu Prednacrtu ustava u II glavi, istaknuto je načelo po kome neprikosnovenu osnovu položaja i uloge čoveka obezbeđuju, pored ostalog, i »demokratski politički odnosi, koji omogućuju čoveku da stvara društveno-političke i druge društvene organizacije i da u njima razvija svoju političku aktivnost i društvenu svest i da kao građanin i upravljač slobodno izlaže svoje mišljenje i čini predloge u pogledu rada svih organa i funkcija«.

Jugoslovensko društvo za istoriju medicine, farmacije i veterinarstva, u toku svoga rada, razvilo je živu saradnju i uspostavilo najbliže kontakte sa Socijalističkim savezom radnog naroda. Naše Društvo, čiji se ciljevi i naponi ne razlikuju od ciljeva i napora ostalih radnih ljudi, institucija i organizacija naše zemlje, nema više samo naučni i usko stručni karakter. Ono je, zahvaljujući svestranoj pomoći Socijalističkog saveza, izraslo i u društvenu organizaciju, čiji članovi svojim naučno-istraživačkim radom na polju istorije zdravstvene kulture naroda Jugoslavije vrše istovremeno i značajan društveno koristan rad. U vezi s tim, nametnula se i potreba izmene Pravila Društva, tj. potreba za donošenjem Statuta koji će jasnije istaći karakter našeg Društva kao naučne i društvene organizacije u sastavu Socijalističkog saveza radnog naroda Jugoslavije, što znači — Statuta čije odredbe treba da budu odraz progresivnih načela novog Ustava i našeg daljeg rada.

Dosadašnja aktivnost i rezultati rada našeg Društva, perspektive za njegov dalji razvitak i svesrdno zalaganje naših članova u izvršavanju zadataka koje nam zajednica poverava, predstavljaju garantiju da će se i naš budući rad na proučavanju zdravstvene kulture naših naroda odlikovati odgovornošću i naučnom solidnošću, i tako dati one rezultate koje od nas s pravom očekuje naša socijalistička zajednica.

ILIRSKA I TRAČANSKA MEDICINA

Vladimir STANOJEVIĆ

U ISTORIJI KULTURE I MEDICINE OSTAO JE NEDOVOLJNO RAZJAŠNEN period koji je prethodio grčko-rimskoj kulturi. Što je uslovalo takođe, da istorijska građa o poreklu, razvitku i uzletu grčkog kulturnog duha — kao nastavka ranijih kulturnih dostignuća kroz vekove — ostane nepotpuna. U nedostatku verodostojnih objašnjenja, istoričari su pribegli poznatoj formuli »grčko čudo«.

Slava prvenstva za neobičan uzlet i napredak kulturnog duha pripala je Grcima koji su prvi i u punoj meri shvatili značaj pisma i umeli da iskoriste tu tekovinu u njenom najsavršenijem obliku, fonetičkom pismu, za beleženje i čuvanje bogatih tvorevina svoga duha. Međutim, često se gubi iz vida da izum fonetičkog pisma nije grčki već nasleđen i usvojen od njihovih kulturnih suseda na Istoku i oblasti Sredozemlja. Ranije su istoričari izuzetan napredak grčkog duha tumačili sposobnošću toga naroda da sintetizuje kulturne vrednosti usvojene od svojih suseda. Ali su uz ovo, nesumnjivo pravilno objašnjenje, izostavili da određeno ukažu na te vrednosti kao i da ih istorijski verodostojno objasne.

Najnovija istraživanja historiografa kulture počinju da uklanjaju veo tajanstvenosti sa »grčkog čuda«. Sve su češća otkrića koja potvrđuju važnu i pojmljivu činjenicu, da grčki stvaralački duh, u doba svoga nastanka, nije zatekao prazninu i potpuni nedostatak uzora, već da je na prostoru tzv. Velike Grčke — od Tavride i Kolhide na Krimu do Gibraltara, Herkulesovih stubova — naišao na bogatu prošlost starih naroda i ranijih vekova kulture. Ta činjenica, poznata mnogome istoričarima i od ranije, zahvaljujući novim saznanjima ne samo da je znatno dopunjena nego je pretrpela i izvesne izmene i ispravke.

Između ostalih, veoma veliki uticaj na razvitak grčke kulture izvršila su plemena nastanjena na Balkanu, Pont-Euksinu (Crnomorju) i Kavkazu. Među mnogobrojnim plemenima, u tim oblastima su živeli: Iliri — između ogranaka Alpa i reke Morave; Tračani — na istoku, do Crnomorja; po Herodotu, severno od obala Crnog mora živeli su Skiti, a po kasnijim grčkim i rimskim piscima — Sarmati i druga plemena; Frižani (Jermeni), po jermenskom istoričaru medicine Ogenesijanu, indoevropsko pleme koje je u 12. veku pre nove ere naselilo oblast kasnije nazvanu Jermenija — istočno od Trakije.

Međutim, uticaj nablížih suseda — Ilira i Tračana — bio je neosporno naj-snažniji kako u pogledu opšteg razvoja grčke kulture tako i u oblasti medicinske kulture posebno.